

Reivindicant Michele Angiolillo

Paraules que germinen

L'escriptor basc Koldo Izaguirre narra a 'Jo també haguera volgut cridar Germinall!' (Virus) l'epopeia de Michele Angiolillo, executat amb garrot el 1897 per haver mort Cánovas del Castillo • Per: Francesc Bombí-Vilaseca

Qui recorda Angiolillo, avui? Qui va ser? Passats cent deu anys de la seva mort, el seu nom amb prou feines és conegut. Aquest desconeixement és un dels motius pels quals l'escriptor basc Koldo Izaguirre (Altza, 1953) li va dedicar l'any 1998 una novel·la, *Jo també haguera volgut cridar Germinall!*

"Popularment, a la zona de Bergara, és un mite –explica l'autor–, però hi ha un gran buit tant a la historiografia anarquista com a la basca: Angiolillo no hi apareix mai, amb prou feines com a protagonista de la secció de successos!".

Militant anarquista italià, Michele Angiolillo va matar a Guipúscoa el llavors president del govern espanyol, Antonio Cánovas del Castillo, motiu pel qual fou executat amb garrot el 1897 a Bergara. Es creu que la seva acció va ser planificada com a resposta per la repressió de Cánovas contra anarquistes, socialistes i republicans –amb diversos morts per tortures, vuit condemnats a mort, nou a llargues penes de presó i setanta-un deportats malgrat ser absolts– després de l'explosió d'una bomba durant la processó de Corpus del 1896 a Barcelona.

En tot cas, la seva va ser la darrera execució pública a Guipúscoa, amb una multitud de testimonis, molts vinguts expressament de Sant Sebastià i molts pares amb els seus fills –se solia portar els nens a les execucions i bufetejar-los allà per tal que recordessin com podien acabar si no es portaven bé–. Malgrat la seva militància anarquista, Izaguirre assenyala que la propaganda oficial el va convertir en un assassí comú, despolititzat, i les autoritats van prohibir la publicació de cap crònica de l'execució. "Els mateixos nacionalistes bascos de l'època van condemnar l'acció –il·lustra l'escrip-

Koldo Izaguirre narra la mort de l'anarquista italià Michele Angiolillo. MIQUEL ANGLARILL

tor–, però després se'n van alegrar; desplegaven el mapa i deien: «Al cor d'Euskal Herria van ajusticiar l'home que va abolir els furs [Cánovas]». Angiolillo no sabia ben bé que era al País Basc ni què eren els furs, tenia uns altres objectius".

Però l'anarquista va trencar el guió: a les execucions el reu solia confessar el seu error i demanar perdó, però ell ja d'entrada va rebutjar els frares i no es va penedir de res, amb dignitat. Fou una comoció. Segons la transmissió oral, just abans de morir, Angiolillo va cridar una sola darrera paraula: "Germinall!". "Segur que ningú va entendre llavors què volia dir ni a què remetia, de fet no sé ni si la novel·la de Zola estava llavors traduïda a l'espanyol, que ho dubto. Només es va comprendre a posteriori. Angiolillo no va fer una reivindicació evident; avui sabem que vol dir el mes en què la idea florirà i farà realitat la felicitat dels pobles oprimits. Va estar molt digne, com en general tots els anarquistes, perquè assumeixen els seus actes, no fugien sinó que s'entregaven, tenien consciència de màrtirs", puntualitza Izaguirre.

La novel·la està narrada per un militant nacionalista

basc que als anys 70 és jutjat i condemnat –i després indultat– al procés de Burgos, i que troba en l'italià un far. El lector passa d'una època a l'altra. "Si només hi sortia Angiolillo tenia el risc de fer un fresc històric, però no m'interessava fer una novel·la històrica. Agafo un tema històric i en faig una novel·la: és una aposta literàriament més interessant. Necessitava una distància crítica i me la donava un militant actual, amb els seus dubtes i la seva autoanàlisi, buscant referents. Els militants del procés de Burgos estaven preparats per a la mort heroica, per a l'afuse-

llament, però no estaven preparats per al garrot, i allò els va commoure", explica. "El procés de Burgos –reconeix– potser queda una mica lluny, però encara és un referent, especialment al País Basc. M'ha interessat fer una reflexió crítica sobre el meu país a través d'uns personatges polítics".

Izaguirre, promotor incansable de la cultura basca –a la revista *Ustela* va establir amb Bernardo Atxaga les bases de la literatura basca contemporània–, no hauria pensat mai que "aquesta novel·la es publicués en cap altre idioma que el basc",

"La literatura anarquista és molt més divertida que la comunista"

simplement un dia li va trucar Luis Carmona i li va dir que l'havia traduït al català, el català de l'Horta de València. "Així sentia jo en el meu cap parlar els personatges", explica el traductor al pròleg.

Es pot considerar una novel·la militant? "No ho sé, no faig militància amb la literatura, tinc milers de plataformes per fer política al meu país". En tot cas, es pregunta: "A qui afavoreix la lluita armada, qui se n'aprofita? És la pregunta que ens hem de fer avui, com a mínim al País Basc. La condemna moral no serveix per a res. Hi ha un augment de la consciència política i ètica del país a través de la lluita armada? No. Avui la lluita armada en comptes d'accelerar processos els frena. Hi ha una decepció general, però també hi ha ànims per intentar-ho fins al final, tot i que la gent està trista". Però a la novel·la els militants bascos queden a l'ombra del retrat de l'anarquista. "S'acostuma a interpretar els anarquistes com persones amb una politització primària, però tenen uns teòrics d'altíssim nivell. La literatura anarquista és molt més divertida i bonica que la comunista: higienistes, vegetarians, l'amor lliure..., i escrivien molt bé. Suposo que són incòmodes, però tractaven temes molt moderns".

Jo també haguera volgut cridar Germinall!

Koldo Izaguirre

Traducció de Luis Carmona Ortiz
Virus Editorial, Barcelona, 2007